

สรุปผลการประชุม Public Policy Forum ครั้งที่ ๒
เรื่อง “กลับบ้านช่วงสงกรานต์ สํารวจบ้านที่พ่อแม่-ตนเอง-ครอบครัว จะอยู่ร่วมกันยามสูงวัย”
วันพุธที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๖ ผ่านช่องทางออนไลน์ด้วยระบบ Zoom Meeting

ขอเชิญเข้าร่วม PUBLIC POLICY FORUM ครั้งที่ 2

กลับบ้านช่วงสงกรานต์สำรวจบ้านที่พ่อแม่-ตนเอง-ครอบครัว จะอยู่ร่วมกันยามสูงวัย

โดย

รองศาสตราจารย์ ธีรรัตน์ จารักษ์คน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยเดช อัครไพโรจน์ศรี
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.สุนชุต แสงเจริญ
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กตัญญู หอสูติสิมา
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วันพุธที่ 12 เมษายน 2566
เวลา 09.30 - 12.00 น.
ผ่าน Zoom

กิจกรรม

09.30 - 09.40 น. กล่าวเปิดการประชุม
09.40 - 10.00 น. เปิดงานเสวนาโดยจากโครงการวิจัย
เรื่องรูปแบบที่อยู่อาศัยที่คนในชนบทจัดจําหน่ายเพื่อส่งเสริมสุขภาพ: 18
ภายใต้แนวคิดชุมชนที่ Dignity ผู้สูงอายุ
10.00 - 10.20 น. เปิดรับเสียงในรายการโครงการวิจัย
เรื่อง การปรับสภาพแวดล้อมผู้สูงอายุด้วยปัญญา
10.20 - 10.40 น. เปิดรับเสียงในรายการโครงการวิจัย
เรื่อง โครงการออกแบบและจัดจําหน่ายสินค้าขายดีเยี่ยมสำหรับผู้สูงอายุ
ที่ปราศได้มือ
10.40 - 11.00 น. เปิดรับเสียงในรายการโครงการวิจัย
เรื่อง การพัฒนาที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ
11.00 - 11.30 น. เปิดรับเสียงและปิดงาน
11.30 - 12.00 น. สรุปและปิดการประชุม

ลงทะเบียน

ถ้าสนใจลงทะเบียนหรือสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ:
ทีมวิจัย (02) 2537 5000 หรือ 09-0909-0909 (09:00-18:00 น.)
thirratana.j@kmitp.ac.th

๑. หลักการและเหตุผล

เทศกาลสงกรานต์เป็นช่วงวันหยุดยาวที่ทุกคนเดินทางกลับบ้าน อยู่ร่วมกับครอบครัวใหญ่ ซึ่งครอบครัวได้เดินทางกลับมาอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน ชวนกันคุยกันหลากหลายสาระความสุข ความทุกข์ ความคิดถึง และการขอพรอันประเสริฐจากพ่อแม่-ญาติผู้ใหญ่ เพื่อนำกลับไปใช้ดำเนินชีวิตในเมืองที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนอีก ๑ ปี โดยสิ่งหนึ่งที่ทุกครอบครัวอาจจะลืมกัน คือการกลับบ้านมาอยู่ร่วมกับครอบครัวใหญ่แต่ละครั้ง การพูดคุยและการสำรวจบ้านที่อยู่อาศัยมีความเหมาะสมต่อการอยู่อาศัยของทุกช่วงวัยหรือไม่ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ที่มักจะใช้ชีวิตอยู่เพียงลำพังกัน ๒ คนและจากผลการวิจัยจำนวนมาก พบว่าผู้สูงอายุประสบอุบัติเหตุภายในบ้านจำนวนมากโดยพื้นที่บ้านที่อยู่อาศัยไม่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตในยามสูงวัย เช่น ห้องน้ำ ห้องนอน ห้องครัว พื้นที่รอบบ้าน เส้นทางเดินภายในและพื้นที่สาธารณะใกล้ ๆ บ้าน การเกิดอุบัติเหตุจากการหกล้มเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดการบาดเจ็บและเจ็บป่วยเรื้อรัง ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตระยะยาว โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวร่างกาย การเดินหรือแม้แต่การต้องใช้อุปกรณ์ช่วยพยุงร่างกาย เป็นต้น

การปรับปรุงบ้านที่อยู่อาศัยและพื้นที่โดยรอบให้เหมาะสมต่อช่วงวัยจึงเป็นการป้องกันและส่งเสริมการใช้ชีวิตให้มีความปลอดภัยและมีความสุขในระยะยาวทั้งนี้ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้สนับสนุนชุดโครงการวิจัยการออกแบบบ้านที่อยู่อาศัยและพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการใช้ชีวิตยามสูงวัยและการอยู่อาศัยร่วมกันหลายช่วงวัย ผลการวิจัยแต่ละชิ้นมีข้อเสนอสรุปการวิจัยและข้อเสนอเชิงนโยบายที่น่าสนใจต่อการผลักดันสู่ภาคนโยบายสาธารณะ

๒. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นเวทีในการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบที่อยู่อาศัยในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุไทย ซึ่งได้มีการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

๒. เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสู่ภาคนิติบัญญัติและภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางลดข้อปัญหาที่เกิดขึ้น

๓. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้เข้าร่วมประชุมผ่านระบบออนไลน์ประมาณ ๑๐๐ คน ประกอบด้วยข้าราชการของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา บุคลากรของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ บุคลากรของสถาบันการศึกษา ภาคประชาสังคม และสื่อมวลชนที่สนใจ

๔. เวลาและสถานที่

วันพุธที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๓๐-๑๒.๐๐ นาฬิกา แบบออนไลน์ด้วยระบบ Zoom Meeting

๕. ผู้รับผิดชอบ

สถาบันคลังสมองแห่งชาติ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (สผ.) และสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (สว.)

๖. สรุปสาระสำคัญของการประชุม

เวลา ๐๙.๓๐-๐๙.๔๐ นาฬิกา กล่าวเปิดการประชุมโดย นางวิภารัตน์ ตีอ่อง ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) กล่าวถึงที่มาและวัตถุประสงค์รวมทั้งประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดประชุม โดยใน พ.ศ. ๒๕๖๕ ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ กล่าวคือ มีประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งหมด จากการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะใช้เวลาอยู่ในที่พักอาศัย เนื่องจากเกษียณอายุจากการทำงาน และมีการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถดถอยของร่างกายโดยการเคลื่อนไหวเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุในผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น นำมาซึ่งความพิการและสูญเสียชีวิต ด้วยเหตุนี้การออกแบบสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมจึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งสำนักประสานงานวิจัยเชิงนโยบายเพื่องานนิติบัญญัติ สังคมคุณภาพและผู้สูงวัย ได้รับการจัดตั้งร่วมกันระหว่างสถาบันคลังสมองของชาติและสำนักงานการวิจัยแห่งชาติได้ตระหนักว่า งานวิจัยเชิงนโยบายในประเด็นด้านการออกแบบที่อยู่อาศัยของคนสูงวัยที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ได้ให้การสนับสนุนและศึกษาไว้ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีคุณค่าควรจะได้ถูกนำมาขยายผลและผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์ในวงกว้างจึงได้นำผลงานวิจัยเชิงนโยบายสาธารณะดังกล่าวมาจัดทำเวที Public Policy Forum ครั้งที่ ๒ เรื่อง “กลับบ้านช่วงสงกรานต์ สสำรวจบ้านที่พ่อ-แม่-ตนเอง-ครอบครัว จะอยู่ร่วมกันยามสูงวัย” เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญ ในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุผ่านการปรับสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย และยกระดับให้เกิดความปลอดภัยในการอยู่อาศัยและพึ่งพาตนเอง เพื่อหารูปแบบการปรับที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมชุมชน ในการส่งเสริมทั้งมิติของสุขภาพกายและใจของผู้สูงอายุไทย ตลอดจนลดอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นตามมาโดยมีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อเป็นเวทีในการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบที่อยู่อาศัยในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุไทย

ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ และ ๒) เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสู่ภาคินิติบัญญัติและภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางลดข้อปัญหาที่เกิดขึ้น โดยประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ คือ การได้ข้อสรุปเชิงนโยบายที่จะนำส่งต่อฝ่ายนิติบัญญัติ ภาคีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการรูปแบบที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุไทย ตลอดจนภาคประชาสังคมต่อไป

เวลา ๐๙.๔๐-๑๐.๒๐ นาฬิกา

การนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายจากโครงการวิจัย เรื่อง “รูปแบบที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุไทยเพื่อส่งเสริมสุขภาพกาย-ใจ ภายใต้แนวคิดชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ”

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัตัญญา หอสูติสิมา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมือง และ นฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กล่าวคือ ประเทศไทยได้กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยปัญหาสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจยังคงเป็นปัญหาสำคัญของผู้สูงอายุ และคาดว่าในปี พ.ศ. ๒๕๙๐ จะมีผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ๑.๒ ล้านคน และต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับการดูแลผู้สูงอายุ ที่มีภาวะพึ่งพิงถึงประมาณ ๓.๔ แสนล้านบาท ในด้านที่อยู่อาศัยพบว่า ผู้สูงอายุในประเทศไทยส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๒.๔๔ ต้องการที่จะอยู่อาศัยในพื้นที่เดิม และปรับปรุงที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ซึ่งวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย คือ ๑) เพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการสร้างความร่วมมือ การมีส่วนร่วมระหว่างผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ตามหลักชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ๒) เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เพื่อทำให้เกิดแนวทางการสร้างแรงจูงใจให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ๓) เพื่อศึกษาออกแบบการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และพื้นที่ปฏิบัติการกรณีให้เอื้อต่อการใช้ประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุ ๔) เพื่อสร้างต้นแบบและมาตรฐานที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในประเทศไทย รวมทั้งส่งเสริมสุขภาพกาย-ใจ โดยกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลคือผู้สูงอายุจำนวน ๒,๑๑๖ คน จากเขตพื้นที่ดังนี้ (๑) เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา อำเภอดงบัง จังหวัดชัยภูมิ (๒) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแขงอำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น (๓) ชุมชนภักดีราชา เทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี (๔) ชุมชนเลิศสุขสม เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร (๕) เทศบาลนครสงขลา อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยผลการศึกษาพบว่า

๑. แผนงานรูปแบบที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุไทย เพื่อส่งเสริมสุขภาพทางกาย-ใจ ภายใต้แนวคิดชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ได้มีการบูรณาการร่วม ๗ โครงการย่อย คือ โครงการที่ ๑ สื่อเผยแพร่ภาษาถิ่น “เช็คให้ชัวร์ก่อนแชร์” โครงการที่ ๒ นวัตกรรมอุปกรณ์ออกกำลังกายกลางแจ้งและท่าออกกำลังกาย โครงการที่ ๓ สื่อและหลักสูตรการอบรมสามารถเพิ่มสุขภาวะทางใจ ถ้อยคำ สร้างสุข โครงการที่ ๔ คู่มือการปรับสภาพแวดล้อมผู้สูงอายุท้องถิ่นไทย โครงการที่ ๕ มาตรฐานที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรมมาก โครงการที่ ๖ มาตรฐานสถานบริการผู้สูงอายุ และโครงการที่ ๗ ออกแบบการปรับสภาพแวดล้อมพื้นที่ปฏิบัติการ

๒. การดำเนินการส่งเสริมให้พื้นที่เกิดความร่วมมือ พบว่า ความร่วมมือหลักที่เกิดขึ้นเกิดมาจากผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร (อสส). ในพื้นที่รวมถึงช่างชุมชน ได้มีการใช้แผนงานฯ ใช้กิจกรรมในกระบวนการวิจัยของโครงการย่อยต่าง ๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมถึงเป็นสื่อกลางในการดึงภาคเอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และมีการสร้างความยั่งยืนในโครงการ

โดยใช้วิธีการลงนามในบันทึกข้อตกลงร่วมกันกับหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ และร่วมกับชุมชนในการดำเนินการขอ
ทุนต่อสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ในการดำเนินการด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง

๓. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่หกล้มในบ้านมากกว่านอกบ้าน โดยจุดหลักที่เป็น ๔ จุดนั้ดล้้มที่ผู้สูงอายุ
หกล้มบ่อยที่สุด ได้แก่ ห้องนอน ห้องน้ำ บันได และพื้นที่เชื่อมต่อ (ทางเข้าบ้าน-ชั้นบ้านทางเดิน)

๔. แบบที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่ได้รับการปรับปรุง (ปรับเล็ก) จำนวน ๑๐๐ หลังโดยส่วนใหญ่
เป็นการปรับปรุง ห้องน้ำ ห้องนอน พื้นที่เชื่อมต่อ และบันไดและต้นแบบที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรมมาก (ปรับใหญ่)
จำนวน ๑๐ หลัง โดยส่วนใหญ่ปรับปรุงห้องน้ำ โครงสร้างและมีการสร้างบ้านใหม่ จำนวน ๓ หลัง

๕. ผลการประเมินความเสี่ยงบ้านด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพก่อนและหลังการปรับปรุงที่อยู่
อาศัย พบว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพหลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัยมีคะแนนความเสี่ยงต่อการหกล้มลดลง
อย่างชัดเจน

๖. การประเมินสุขภาพกาย-ใจของผู้สูงอายุ โดยมีการตรวจประเมิน ๒ รูปแบบ ได้แก่ การตรวจ
ประเมินสุขภาพกายของผู้สูงอายุ ๓๘๘ ตัวอย่าง ผลการประเมิน พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีภาวะอ้วนลงพุง
ส่วนการประเมินสุขภาพะทางใจของผู้สูงอายุ ๓๓๗ ตัวอย่าง พบว่าผู้สูงอายุจังหวัดขอนแก่น มีคะแนนสภาวะ
ความสุข และคะแนนสภาวะทางใจสูงเป็นอันดับที่ ๑ ในด้านความเครียดพบว่า ผู้สูงอายุชุมชน ภัทธีราชา
มีภาวะความเครียดสูงสุด ส่วนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง มีความวิตกกังวลและภาวะซึมเศร้า
สูงสุด โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

๑) ควรผลักดันให้แนวคิดการสูงวัยในถิ่นเดิม และชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุเป็นแนวทาง
หลักในการกำหนดและดำเนินนโยบายของทุกหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานโยบายด้านที่อยู่อาศัย
สำหรับผู้สูงอายุให้มีการปรับปรุงที่อยู่อาศัยเดิม และเพิ่มการปรับปรุงพื้นที่ส่วนกลางในชุมชน

๒) ควรเพิ่มกระบวนการดำเนินงานร่วมกันของทุกภาคส่วน โดยการขยายขอบเขตไปยังที่อยู่
อาศัยที่มีความเสื่อมโทรมมากสำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย ด้วยการปรับปรุงหรือสร้างใหม่ เพราะเป็นกลุ่มที่มี
ความจำเป็น

๓) ควรดำเนินการส่งเสริม กำกับ และดูแลให้สถานดูแลผู้สูงอายุระยะยาวทุกแห่ง จัดทะเบียน
เพื่อเข้าสู่ระบบของทางราชการและกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับสถานดูแลผู้สูงอายุระยะยาวให้ชัดเจน

๔) ควรดำเนินการส่งเสริมช่างชุมชน ด้วยการจัดทำหลักสูตรอบรมให้ความรู้ ศึกษาดูงาน
ทดลองปฏิบัติงานจริงและลงทะเบียนสำหรับช่างชุมชนที่ผ่านหลักสูตรแล้ว เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับใช้รับ
งานปรับปรุงที่อยู่อาศัยและพื้นที่ส่วนกลางสำหรับภาครัฐได้การสำรวจบ้านในการสำรวจบ้านต้องตรวจสอบให้
มีความปลอดภัยในการใช้งาน โดยการปรับปรุงที่เน้นการแก้ปัญหา ๔ จุดนั้ดล้้ม คือ (๑) ห้องน้ำ (๒) พื้นที่
เชื่อมต่อ (ทางเข้าบ้าน-ชั้นบ้าน ทางเดิน) (๓) ห้องนอน (๔) บันได เป็นหลักโดยสิ่งที่ควรทำ คือ การปรับพื้นที่
ให้ไม่มีความต่างระดับ ปรับพื้นไม่ให้ลื่น ไม่ให้มีของเกะกะทางสัญจรจัดให้มีแสงสว่างที่เพียงพอ มีการติดตั้ง
อุปกรณ์ เช่น ราวจับในจุดที่เสี่ยงหรือจุดที่มีการเปลี่ยนระดับหรือเปลี่ยนอิริยาบถ รวมทั้งตรวจระบบไฟฟ้า
นอกจากที่อยู่อาศัยควรออกแบบให้มีพื้นที่สำหรับความสุข ๓ มุมของผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมสุขภาพกาย-ใจ ของ
ผู้สูงอายุ ได้แก่

(๑) พื้นที่การใช้ชีวิต = สุขกาย เช่น พื้นที่นอน ส่วนประกอบอาหาร โต๊ะอเนกประสงค์ ส่วนเก็บของห้องน้ำ

(๒) พื้นที่ส่วนตัว = สบายใจ เช่น พื้นที่พักผ่อน งานอดิเรก ส่วนนั่งเล่น เดินออกกำลังกาย พื้นที่เก็บของสะสม พื้นที่เก็บของบรรพบุรุษ หิ้งพระ พื้นที่สวนมนต์ ห้องอ่านหนังสือ

(๓) พื้นที่ทางสังคม = สานสายใยสังคม เช่น พื้นที่รับแขก ชานพักหน้าบ้าน เป็นต้น การพัฒนาที่อยู่อาศัยภาพรวมเพื่อผู้สูงอายุในปัจจุบัน ผู้สูงอายุของไทยอยู่ในภาวะช่วยเหลือตัวเองไม่ได้มากถึงร้อยละ ๕ ของผู้สูงอายุทั้งหมดและมีผู้สูงอายุอยู่ตามลำพังคนเดียวถึงร้อยละ ๑๑ ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุในเขตเมือง เคยหกล้มขณะเดิน/ยืนหรือตกจากเตียง/เก้าอี้/ที่สูงถึงร้อยละ ๕ ของผู้สูงอายุทั้งหมด ที่น่าเป็นห่วงกว่านั้น คือ ผู้เสียชีวิตจากการพลัดตกหกล้มมีประมาณวันละ ๓ คน หรือประมาณปีละ ๑,๐๐๐ คน และจากโครงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ในการประเมินผลในมาตรการที่ ๖ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย โดยหมายรวมถึงบ้านที่มีลักษณะทั้ง ๕ ประการดังต่อไปนี้ ๑) บันไดบ้านมีราวให้ยึดเกาะ ๒) ห้องน้ำมีราวให้ยึดเกาะ ๓) ห้องนอนอยู่ชั้นล่างหรือเป็นบ้านชั้นเดียว ๔) ห้องน้ำอยู่ในบ้าน และ ๕) ชนิดของส้วมเป็นแบบนั่งห้อยเท้า

จากการเก็บข้อมูล พบว่า บ้านที่มีทั้ง ๕ ข้อ มีเพียงร้อยละ ๓.๔ เท่านั้นที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในบ้านที่มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ขณะที่ในอีกไม่ถึง ๑๐ ปีข้างหน้าผู้สูงอายุจะมีจำนวนมากถึงร้อยละ ๓๐ ของประชากรทั้งหมด (ตามคาดการณ์ คือ พ.ศ. ๒๕๗๔) จึงต้องตระหนักถึงการสร้างสภาพแวดล้อมรองรับสถานการณ์ดังกล่าวโดยมีแนวนโยบายและมาตรการรองรับ ดังนี้

๑) ส่งเสริมการปรับสภาพแวดล้อมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ เริ่มจากพื้นที่บ้าน ถนน การเดินทาง อาคาร และสถานที่สาธารณะ ให้พร้อมใช้งานสำหรับคนทุกวัย

๒) ส่งเสริมให้องค์กรพัฒนาเอกชน เช่น มูลนิธิอาสาสมัครกู้ภัย มหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษา ในท้องถิ่นที่มีความรู้ในเรื่องการช่างและการออกแบบ ได้ประสานองค์ความรู้และประสานงานแบ่งงานกัน เพื่อกระตุ้นแต่ละท้องถิ่นให้เกิดการรวมตัว จัดอาสาเพื่อกระตุ้นให้บ้านเรือนของแต่ละครัวเรือนปรับปรุงสภาพบ้าน และสภาพแวดล้อมเพื่อให้เหมาะสมกับสังคมผู้สูงอายุ

๓) รัฐบาลควรมีนโยบายให้มีการจัดตั้ง “ศูนย์อยู่ดี” ในทุกตำบล (หรือเริ่มต้นในทุกอำเภอ) เพื่อทำหน้าที่ คือ (๑) เป็นศูนย์รวมความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยการดูงานให้ความรู้ ทั้งเรื่องการออกแบบปรับปรุงสภาพแวดล้อม อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับที่อยู่อาศัยและพื้นที่สาธารณะที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ (๒) ให้ข้อมูลและกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาสภาพแวดล้อม “สังคมสูงวัย” ที่จะเกิดขึ้น พร้อมทั้งตรวจสอบติดตามการปรับปรุงบ้านและพื้นที่สาธารณะ (๓) สืบหาบ้านที่มีความจำเป็นและต้องการการปรับสภาพแวดล้อมรวมทั้งดำเนินการปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม (๔) รวบรวมช่างชุมชนเพื่อการออกแบบและปรับปรุงพื้นที่สาธารณะให้เป็นมิตรสำหรับผู้สูงอายุและคนทุกวัยสามารถเข้าถึงและใช้งานได้

๔) ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัย รวบรวมวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เป็นวัสดุท้องถิ่นรวมถึงนวัตกรรมสำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งเทคโนโลยีที่จะอำนวยความสะดวกทางกายที่จะส่งผลต่อคุณภาพจิตใจของผู้สูงอายุให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การออกแบบเมืองให้เป็นมิตรยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะระดับเมือง

๑. ทางเท้า

๑) ชุมชนเมืองเดิมแต่โครงสร้างประชากรเปลี่ยน จะพบว่ามึระบบบริการสาธารณะมาสนับสนุนการใช้ชีวิตประจำวันไม่เพียงพอสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งเมื่อผู้สูงอายุออกไปข้างนอกจะต้องการที่นั่งพัก พื้นพุดบาทที่เดินได้อย่างปลอดภัย

๒) ควรมีการคำนึงถึงรายละเอียดเพื่อให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตประจำวันได้ง่ายขึ้น เช่น เปลี่ยนขอบพุดบาทถนนจากที่สูง ๆ ให้เตี้ยและโค้งลง มีทางราบลงสำหรับจุดข้ามถนน ใช้วัสดุปูพื้นที่ไม่ทำให้ลื่น ติดตั้งราวจับช่วยยืนทรงตัวระหว่างรอข้ามถนน เป็นต้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งกับผู้สูงอายุและผู้เดินทางเท้าทั่วไป ให้ได้รับความสะดวกสบายและความปลอดภัยในการใช้งานมากขึ้นกว่าเดิม

๒. สวนสาธารณะ

การมีส่วนหย่อมระหว่างซอย และมีสวนเล็ก ๆ กระจายไปตามเขตเมือง จะเป็นการเพิ่มความสดชื่นและเป็นที่ยอกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุและเด็ก ๆ มากกว่าการมีสวนสาธารณะขนาดใหญ่ประจำเมือง เพราะจะทำให้ผู้สูงอายุสามารถออกมาข้างนอกได้เองเมื่อต้องการ เพราะอยู่ใกล้พื้นที่บ้าน

เวลา ๑๐.๒๐-๑๑.๐๐ นาฬิกา

การนำเสนอข้อสรุปเชิงนโยบายจากโครงการวิจัย เรื่องการปรับสุขภาพแวดล้อมผู้สูงอายุ
ท้องถิ่นไทย

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยเดช อัครโพธิวงศ์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่

โครงการปรับสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุในท้องถิ่นไทย มีวัตถุประสงค์สำคัญ ๓ ข้อ ซึ่งนำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตพลพลง (กิจกรรม สัดส่วนมนุษย์ในการทำกิจกรรม และลักษณะสภาพแวดล้อม) และประเมินสุขภาพแวดล้อม (สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิดสุขภาวะที่ดี) ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุแต่ละภูมิภาค พบว่า สรีระของผู้สูงอายุแตกต่างกันในแต่ละภาค จึงนำไปสู่การออกแบบสุขภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุ กล่าวคือ

๑) การออกแบบสุขภัณฑ์ขนาดเล็กสำหรับผู้สูงอายุในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง มีระยะความสูงที่รองนั่งไม่เกิน ๔๐ ซม. ความกว้างที่รองนั่งไม่ต่ำกว่า ๓๕ ซม. โดยมีช่องว่างของแผ่นรองนั่งไม่มากกว่า ๒๕ ซม.

๒) สุขภัณฑ์ที่มีระดับที่นั่งสูงสำหรับผู้สูงอายุในภาคใต้ ให้มีระยะนั่งสูง ๔๒-๔๓ ซม. นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุในเขตชนบทมีความเสี่ยงต่อการพลัดตกหกล้มสูงกว่าผู้สูงอายุในเขตเมือง ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุในชนบทมีความเสี่ยงหกล้มสูงกว่าในเขตเมือง มาจากปัญหาด้านสุขภาพซึ่งมีโรคประจำตัวที่สำคัญ คือความดันโลหิตสูง เก๊าท์ ข้อเสื่อมและเบาหวาน ส่งผลให้การทรงตัวบกพร่อง รวมทั้งการมีประวัติการหกล้มในรอบ ๓ เดือน

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ ผลการดำเนินการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมจริงให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตพลฒพลังผู้สูงอายุแต่ละภูมิภาค พบว่า จากการสำรวจและพิจารณาตามผังบ้าน ๒๐๐ หลัง จาก ๕ พื้นที่ ได้แก่พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดขอนแก่น เขตรังสิตจังหวัดปทุมธานี จังหวัดสงขลา และกรุงเทพมหานคร พบว่าจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดขอนแก่น มีรูปแบบการจัดวางห้องน้ำไว้นอกบ้านมากกว่าอยู่ในบ้าน โดยเมื่อศึกษาขนาดพื้นที่รอบบ้าน ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีพื้นที่มากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งเขตรังสิตจังหวัดปทุมธานี กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดสงขลา มีพื้นที่รอบบ้านน้อย เข้าถึงยากแทบไม่เหลือพื้นที่รอบบ้านสำหรับการเตรียมปรับปรุงสภาพแวดล้อมเลย ถนนเข้าถึงตัวบ้านเล็กและแคบ นอกจากนั้นยังพบว่าจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดขอนแก่น มีลักษณะการปรับปรุงพื้นที่บ้านมากที่สุด ในขณะที่พื้นที่บ้านในกรุงเทพมหานครแทบไม่มีการปรับปรุงเลย ทั้งนี้ ผลการดำเนินการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมมาตรฐาน ๕ พื้นที่สามารถลดสัดส่วนความเสี่ยงลงจากเดิมรวม ๕ พื้นที่ กล่าวคือ สามารถลดความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมในภาพรวม ร้อยละ ๕๒ โดยมีการปรับปรุงห้องน้ำมากที่สุด ซึ่งสามารถลดความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุของผู้สูงอายุลงได้ ร้อยละ ๘๑ มีการปรับแสงสว่างห้องนอน ลดความเสี่ยงลงได้ ร้อยละ ๕๘ และทางเดินบันได ร้อยละ ๘๗ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ สรุปแนวทางการปรับปรุงสภาพแวดล้อมสำหรับที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นแต่ละภูมิภาค พบว่า จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดสงขลา มีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ โดยมีการก่อสร้างรวดเร็วไม่ผิดแบบโดยค่าแรงงานประเมินสูงกว่าค่าแรงจริง โดยเขตเมืองได้ค่าแรงงานสูงกว่าชนบท ทั้งนี้ สามารถแบ่งลักษณะการปรับปรุงสภาพแวดล้อมสำหรับที่อยู่อาศัยเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่ ๑) ปรับปรุงน้อย ราคา ๒๓,๘๕๙ บาท ๒) ปรับปรุงขนาดกลางราคา ๓๐,๔๒๓ บาท ๓) ปรับปรุงมากบูรณะโครงสร้าง ราคา ๔๖,๖๗๖ บาท โดยมีข้อเสนอแนะ คือ

๑. ควรมีการปรับสภาพแวดล้อมในบ้าน จุดที่พลัดตกหกล้มของผู้สูงอายุที่มีความถี่มากอยู่ ๕ จุด คือ ห้องน้ำ ห้องครัว ห้องนอน ทางเดิน โถงบันได โดยจุดดังกล่าวควรมีการพิจารณาว่าไม่ควรมีระดับแตกต่างกันมากในจุดที่มีความต่างระดับพื้นที่ โดยให้พิจารณาทำเป็นทางลาดพื้นผิวของทางเดินต้องไม่ลื่น และมีสีสว่างเพื่อให้มองเห็นได้อย่างชัดเจนรวมถึงควรมีการติดตั้งราวจับที่ได้มาตรฐาน ในจุดที่กล่าวมาเพื่อใช้ในการช่วยพยุงและช่วยลดอุบัติเหตุที่คาดไม่ถึง

๒. การติดตั้งอุปกรณ์และสุขภัณฑ์ในห้องน้ำควรติดตั้งให้ได้ตามมาตรฐาน เพื่อให้สะดวกและลดความเสี่ยงของผู้สูงอายุในการใช้งาน ควรเน้นการปรับปรุงในบริเวณที่ใช้งานบ่อยเพื่อเป็นการลดอุบัติเหตุภายในบ้านของผู้สูงอายุ

๓. เนื่องจากการปรับสภาพแวดล้อมในบ้านเป็นงานในเชิงกายภาพพื้นฐาน แต่ยังมีกรณีเร่งด่วนอื่น ๆ ที่สามารถใช้การออกแบบเพื่อลดปัญหาทางสุขภาพของผู้สูงอายุ และลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลในระยะยาว เช่นในพื้นที่ภาคเหนือที่มีประเด็นของ pm.๒.๕ ซึ่งปัจจุบันเป็นปัญหาเพิ่มขึ้นจนกระทบสุขภาพกับผู้สูงอายุอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เนื่องจากค่าแรงที่ใช้จ่ายจริง มีการอ้างอิงมาจากกรมกิจการผู้สูงอายุที่กำหนดให้มีเหมาจ่ายหลังละไม่เกิน ๒๒,๕๐๐ บาท และกรณีจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง เหมาจ่ายหลังละไม่เกิน

๔๐,๐๐๐ บาทจึงควรเพิ่มค่าวัสดุและค่าแรงงาน โดยให้เบิกแบบเหมาจ่ายค่าวัสดุ รวมค่าแรงงานเป็นกรณี ๆ ไป กล่าวคือ

๑. กรณีปรับปรุงน้อย ค่าวัสดุรวมค่าแรง ๒๔,๐๐๐ บาท ได้แก่ การติดตั้งอุปกรณ์กรณีติดราวจับ และเปลี่ยนโถสุขภัณฑ์ ค่าวัสดุ ๒๐,๕๐๐ บาท ค่าแรงงาน ๓,๕๐๐ บาท

๒. กรณีปรับปรุงปานกลางที่มีการก่อสร้างร่วมด้วย ค่าวัสดุรวมค่าแรง ๓๐,๕๐๐ บาท เช่น ปรับหรือทำทางลาดขนาดเล็ก เปลี่ยนประตูและมือจับ ปรับพื้น ปูกระเบื้อง ปรับเปลี่ยนระบบไฟ รวมถึงปรับปรุงห้องนอน ค่าวัสดุประมาณ ๒๖,๕๐๐ บาท ค่าแรงงาน ๔,๐๐๐ บาท

๓. การปรับปรุงมากที่มีการบูรณะโครงสร้างร่วมด้วย ค่าวัสดุ รวมค่าแรง ๔๗,๐๐๐ บาท ได้แก่ มีการปรับปรุงหลังคา ก่อผนังทำบ่อเกรอะ ทำทางลาดใหม่ หรือการสร้างห้องน้ำใหม่ ๑ ห้อง ค่าวัสดุประมาณ ๓๗,๐๐๐ บาท ค่าแรงงาน ๑๐,๐๐๐ บาท

เวลา ๑๑.๐๐-๑๒.๐๐ นาฬิกา

การนำเสนอข้อสรุปเชิงนโยบายจากโครงการวิจัย เรื่อง “โครงการวิจัยการออกแบบปรับปรุงบ้านที่มีความเสื่อมโทรมมากสำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย”

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ชุมเขต แสงเจริญ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๑. แนวคิดเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ

๑) ด้านที่อยู่อาศัย มีดังนี้

(๑) ที่อยู่อาศัยเพียงพอในราคาที่สามารถซื้อหรือเช่าไหว ตั้งอยู่ในทำเลที่ปลอดภัยใกล้แหล่งชุมชน

(๒) มีบริการดูแล ซ่อมแซมที่อยู่อาศัยอย่างพอเพียงในราคาที่สามารถจ่ายไหว

(๓) ที่อยู่อาศัยสร้างขึ้นอย่างมั่นคง แข็งแรง ปลอดภัยได้มาตรฐาน สามารถปกป้องผู้สูงอายุจากสภาพอากาศต่าง ๆ ได้

(๔) พื้นที่และห้องต่าง ๆ ภายในที่อยู่อาศัยต้องกว้างเพียงพอให้เดิน และใช้งานได้อย่างสะดวก สามารถเข้าถึงทุกส่วนได้

(๕) มีบริการอุปกรณ์ซ่อมแซมที่อยู่อาศัยอย่างเพียงพอ ในราคาที่สามารถจ่ายไหว ผู้ให้บริการต้องเข้าถึงความต้องการพิเศษของผู้สูงอายุ

(๖) ที่อยู่อาศัยของภาครัฐและเอกชนที่มีไว้สำหรับเช่าต้องปลอดภัย สะอาดและมีการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดี

(๗) ชุมชนมีที่อยู่อาศัยและสถานดูแลผู้สูงอายุที่พิการ หรือร่างกายอ่อนแอในราคาที่สามารถจ่ายไหวและมีมากเพียงพอกับความต้องการ

๒) ด้านระบบขนส่งและยานพาหนะ

(๑) สามารถเข้าถึงบริการได้อย่างสะดวกและจ่ายไหว

(๒) บริการนำเชื้อถือ มีเพียงพอ และให้บริการครอบคลุมทุกสถานที่

(๓) ยานพาหนะ ที่นั่ง บันได ได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมและปลอดภัยต่อผู้สูงอายุ

(๔) มีที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุโดยให้ความเอื้อเฟื้อ และความสำคัญกับผู้สูงอายุเป็นลำดับแรก

- (๕) มีป้ายสัญลักษณ์ที่ยานพาหนะและสถานีรถที่เห็นได้ง่าย
- (๖) ระบบขนส่งและยานพาหนะมีความปลอดภัยจากอาชญากรรมและไม่แออัด
- (๗) ลดหย่อนค่าบริการเป็นพิเศษสำหรับผู้สูงอายุ

๓) ด้านอาคารสถานที่และบริเวณภายนอก

- (๑) พื้นที่สาธารณะสะอาดและสวยงาม
- (๒) ทางเท้าถูกจัดไว้สำหรับเดินโดยเฉพาะ ไม่มีสิ่งกีดขวางได้รับการดูแลซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพดี
- (๓) พื้นทางเท้าไม่ลื่น กว้าง มีทางลาดเชื่อมระหว่างระดับพื้นทางเท้ากับระดับถนน
- (๔) ทางม้าลายมีเพียงพอและปลอดภัยสำหรับทุกคน พื้นไม่ลื่น มีสัญญาณเตือนทั้งภาพและเสียง มีระยะเวลาเดินข้ามถนนเพียงพอ
- (๕) อาคารต้องติดป้ายไว้อย่างชัดเจนทั้งภายนอกและภายในอาคาร มีเก้าอี้นั่งพัก มีห้องน้ำมากเพียงพอ มีลิฟต์โดยสารสำหรับคนพิการ ทางลาด รวจับและพื้นไม่ลื่น
- ๖) มีห้องน้ำสาธารณะมากเพียงพอทั้งในอาคารและในพื้นที่สาธารณะ มีการดูแลรักษาให้สะอาด มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ

๒. การอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุที่พิการ

การอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุและผู้สูงอายุที่พิการ มีความจำเป็นโดยต้องดำเนินการ ดังนี้

- ๑) ที่อยู่อาศัยมีราคาสำหรับผู้สูงอายุสามารถจ่ายได้
- ๒) ออกแบบให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ
- ๓) วัสดุแข็งแรง ทนทาน มั่นคง มีพื้นที่ให้เคลื่อนไหวได้เหมาะสม
- ๔) ทางเดิน ห้องน้ำ ห้องนอน ห้องครัว เหมาะกับผู้สูงอายุ
- ๕) มีอุปกรณ์เสริมที่ช่วยอำนวยความสะดวกภายในบ้าน
- ๖) มีบริการ บำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ
- ๗) มีการออกแบบให้ผู้สูงอายุได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน
- ๘) มีความรู้สึกปลอดภัยในการดำรงชีวิตในแต่ละวัน

๓. สถานการณ์ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย

ปัจจุบันมีจำนวนผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยทั้งสิ้น ๔.๔ ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๖.๓๒ เป็นผู้สูงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ซึ่งด้านความเป็นอยู่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีสภาพไม่มั่นคง ทั้งนี้นำมาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนี้

๑) ด้านสภาพแวดล้อม ควรมีการดำเนินการ คือ

- ๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการจัดสิทธิและสวัสดิการที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุ ควรมีแนวทางในการจัดที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย โดยการปรับปรุงที่อยู่อาศัยที่มีสภาพเสื่อมโทรมมากให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้นได้
- ๒) ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย มีบ้านที่อยู่อาศัยได้อย่างถูกสุขลักษณะและปลอดภัย

๒) สังคม ควรมีการดำเนินการ คือ

- ๑) ผู้สูงอายุมีพื้นที่ประกอบกิจกรรม
- ๒) ผู้สูงอายุมีพื้นที่สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้านและชุมชน

๓) สุขภาพ ควรมีการดำเนินการ คือ

- ๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุในชุมชนควรจัดลำดับความจำเป็นเร่งด่วนในการเข้าช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชนได้
- ๒) เมื่อสภาพแวดล้อมมีความปลอดภัยส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ของชุมชน

๔) เศรษฐกิจ ควรมีการดำเนินการ คือ

- ๑) ผู้สูงอายุมีบ้านที่ปลอดภัย
- ๒) ผู้สูงอายุมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพเพิ่มรายได้

สรุปผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและบ้านมีสภาพเสื่อมโทรมมาก พบว่า

๑. ความเชื่อและวัฒนธรรม มีผลต่อการกำหนดโปรแกรม (Programing) โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่มุ่งหวังให้คงพื้นที่ทางความเชื่อไว้เป็น “พื้นที่สุขใจ” ทั้งนี้รับผลกระทบขึ้นอยู่กับตัวผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ การศึกษา ความเชื่อ ความศรัทธา ความผูกพันทั้งเชิงลบ และเชิงบวกล้วนมีผลต่อการระบุโปรแกรมการใช้พื้นที่เพิ่มเติม ซึ่งหากผู้ออกแบบเข้าใจผู้สูงอายุในประเด็นนี้ จะทำให้ผู้สูงอายุที่ได้รับการปรับบ้านที่มีการเปลี่ยนแปลงกายภาพไปมาก สามารถปรับใจต่อการเข้าอยู่บ้านใหม่ได้ง่าย

๒. ความสัมพันธ์กับชุมชน และสังคมมีผลต่อการกำหนดโปรแกรม (Programing) ความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุ เกิดจากระดับปฏิสัมพันธ์ของผู้สูงอายุต่อคนอื่นในชุมชน ความมีจิตอาสา ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน และเมื่อมีกระบวนการคัดเลือกบ้านเพื่อปรับปรุงในหลายพื้นที่ จะมีการเพิ่มเกณฑ์ด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชนเข้าไป ทำให้นอกจากบ้านที่ได้รับคัดเลือกจะมีความเสื่อมโทรมมากตามกายภาพที่ปรากฏ ยังพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในโครงการได้รับคัดเลือกเพราะช่วยสังคมไว้ โดยมีส่วนร่วมกับชุมชนเสมอมา เมื่อปรับปรุงบ้านใหม่ก็จะมีเพื่อนบ้านมาเยี่ยมเยียน มีการเปิดบ้านให้เพื่อนบ้านหรือญาติมาพูดคุยส่งเสริมการสร้างปฏิสัมพันธ์ในบ้านและชุมชนมากขึ้น ทำให้เกิดโปรแกรมการใช้พื้นที่ เช่น ชานหน้าบ้านแคร์หน้าบ้าน เป็นพื้นที่ส่งเสริมให้เกิดความสุขที่ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน กลายเป็นพื้นที่ “สุขสังคม”

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาและออกแบบปรับปรุงบ้านที่เหมาะสมต่อการใช้งานของผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยที่บ้านมีสภาพเสื่อมโทรมมาก พบว่า

๑) บริบทพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี ทำให้ความสามารถในการเข้าถึงและเลือกวัสดุที่แตกต่างกัน เช่น พื้นที่จังหวัดปทุมธานี เน้นโครงสร้างเหล็ก พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และพื้นที่จังหวัดสงขลา เน้นคอนกรีตเสริมเหล็กและวัสดุที่ทำได้ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นใช้คอนกรีตเสริมเหล็ก พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่บางหลังใช้ไม้เสริมเนื่องจากมีวัสดุเดิม โดยพบว่าเนื่องจากมีปัจจัยด้านเวลาเป็นตัว

กำหนดการเลือกใช้เทคโนโลยี ทั้งนี้ปัจจัยในการเลือกระบบโครงสร้าง และวัสดุ ยังขึ้นอยู่กับทักษะของช่าง และการบริหารงบประมาณด้วย

๒) การกำหนดโซนและตำแหน่งของพื้นที่กิจกรรมต่าง ๆ มีปัจจัยกำหนดตำแหน่ง เช่น การเข้าถึงความสะดวกในการใช้พื้นที่ ทิศทางแดดลม พฤติกรรมผู้อยู่อาศัย อาชีพซึ่งยกตัวอย่างการกำหนดพื้นที่ เช่น ครีวโดยทั่วไปที่พบในโครงการส่วนใหญ่ต้องการให้ครีวอยู่หน้าบ้าน ซึ่งมีปัจจัยให้เกิดหลายประการ เช่น การเข้าถึงการสัญจรทิศทางลม ขนาดพื้นที่ เป็นต้น นอกจากนี้ในส่วนของห้องน้ำ บางวัฒนธรรมมีการแยกออกจากตัวบ้านที่พบมากคือพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ มีการให้เผื่อพื้นที่วางข้างเตียงเพื่อเป็นพื้นที่ใช้สอยกรณีติดเตียง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรปรับระเบียบกองทุนผู้สูงอายุ ให้สามารถใช้เพื่อการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสภาพแวดล้อมที่ดี โดยดำเนินการได้ใน ๒ ลักษณะ คือ ๑) แบบให้เปล่า เพื่อช่วยเหลือผู้สูงที่ท้องถิ่นเสนอขอผ่านกระบวนการชุมชน ๒) แบบกู้ยืม ดอกเบี้ยต่ำ และ งดดอกเบี้ย ๓ ปีแรก (เช่นเดียวกับการกู้ยืมประกอบอาชีพ)

๒. ปรับระเบียบกรมกิจการผู้สูงอายุว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุและการเสริมสร้างชุมชนที่เป็นมิตรสำหรับผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยเพิ่มกรอบเงินในการปรับบ้านที่มีความเสื่อมโทรมมาก เป็นวงเงินไม่เกิน ๑๒๐,๐๐๐ บาท กำหนดให้บ้านที่ต้องการจะปรับปรุงที่เข้าข่ายบ้านที่มีความเสื่อมโทรมมาก ตามแบบประเมินบ้านที่มีความเสื่อมโทรมและในการพิจารณาจะต้องพิจารณาร่วมกันของคณะกรรมการท้องถิ่น ที่กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพิจารณาตามเงื่อนไขในการปรับปรุงบ้าน คือ ปรับบ้านเสื่อมโทรมน้อยงบภาครัฐไม่เกิน ๔๐,๐๐๐ บาท ปรับบ้านเสื่อมโทรมมากงบเฉลี่ย ๗๘,๔๓๐ บาท บ้านสำหรับผู้สูงอายุรายได้น้อยงบประมาณไม่เกิน ๑๒๐,๐๐๐ บาท

ข้อเสนอต่อกระบวนการดำเนินการ

ในการดำเนินงานของโครงการปรับสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้สูงอายุเพื่อให้เหมาะสมและปลอดภัย รวมทั้งสอดคล้องกับโครงการเสริมสร้างชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุของกรมกิจการผู้สูงอายุ ได้มีข้อเสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับไปปฏิบัติ ดังนี้

๑. ประชาสัมพันธ์ โดยการประชุมชี้แจงโครงการฯ แก่เจ้าหน้าที่หน่วยงานบริการในพื้นที่และประชาชนในพื้นที่

๒. ผู้สูงอายุ บุคคลที่เกี่ยวข้องบุคคลใดที่ประสงค์ขอรับการปรับปรุงบ้านที่มีความเสื่อมโทรมมาก ยื่นเสนอขอรับการปรับปรุงแก้ไขบ้านกับหน่วยงานบริการในพื้นที่

๓. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาชนในพื้นที่พิจารณาคัดเลือกบ้านผู้สูงอายุ ตามคุณสมบัติและลักษณะที่กำหนด โดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมหรือวิธีการประชาคมในพื้นที่

๔. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาชนในพื้นที่จัดส่งชื่อผู้สูงอายุที่ผ่านการพิจารณาพร้อมหลักฐานของผู้สูงอายุให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบ

๕. หน่วยงานที่รับผิดชอบ ดำเนินการตรวจสอบคุณสมบัติและหลักฐานให้ครบถ้วนพร้อมนำเสนอผู้มีอำนาจเพื่อพิจารณาอนุมัติและแจ้งผลการอนุมัติบ้านผู้สูงอายุให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาชนในพื้นที่ทราบ

๖. หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการออกแบบ แพทย์หรือสาธารณสุขนักจิตวิทยาผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้แทนหน่วยงานหรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่สามารถสื่อสารภาษาท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อทำการสำรวจสภาพแวดล้อม บ้านผู้สูงอายุตรวจประเมินสภาพร่างกายและจิตใจ และสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ผู้ดูแล เพื่อประมาณพฤติกรรมความต้องการด้านกิจกรรมต่าง ๆ และขนาดพื้นที่ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในบ้าน

๗. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ จัดลำดับบ้านของผู้สูงอายุตามขนาดของบ้าน เชื่อมโทรคมนาคมที่ระบุขนาด S M L ตามความเหมาะสมของพฤติกรรมการใช้งานและกรอบงบประมาณที่หน่วยงานที่เป็นเจ้าของงบประมาณและผู้สูงอายุสามารถจ่ายได้

๘. นำเสนอรูปแบบของบ้านต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประชาชนในพื้นที่และผู้สูงอายุเจ้าของบ้าน

๙. ดำเนินการเบิกจ่ายงบประมาณการก่อสร้างตามระเบียบราชการ

๑๐. ดำเนินการปรับปรุงหรือซ่อมแซมบ้านให้กับผู้สูงอายุให้แล้วเสร็จภายในปีงบประมาณพร้อมติดตามการดำเนินการเป็นระยะ

๑๑. เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จจัดทำป้ายและมอบป้ายบ้านให้ผู้สูงอายุพร้อมการประกอบพิธีขึ้นบ้านใหม่ให้กับผู้สูงอายุ หรือพิธีการทางประเพณีและวัฒนธรรมของพื้นที่

๑๒. หน่วยงานบริการในพื้นที่ติดตามและประเมินคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ หลังการอยู่อาศัย ครอบคลุม ๔ มิติ คือ มิติสภาพแวดล้อม มิติสุขภาพกาย-ใจ มิติทางสังคม และมิติทางเศรษฐกิจเพื่อประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงาน

กล่าวโดยสรุป การออกแบบสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคม เป็นประเด็นที่มีความสำคัญในการกำหนดมาตรการ กำหนดรูปแบบที่อยู่อาศัยที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่ช่วยเหลือการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ในการออกแบบที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสมต่อการใช้ชีวิตยามสูงวัย จะเป็นการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุผ่านการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และยกระดับให้เกิดความปลอดภัยในการอยู่อาศัย และพึ่งพาตนเอง ซึ่งผลการประชุมการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ตลอดจนหาข้อเสนอแนะร่วมกันเพื่อหารูปแบบการปรับที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ในการส่งเสริมมิติของสุขภาพกายและใจของผู้สูงอายุจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายด้านผู้สูงอายุ จะต้องให้ความสำคัญและนำชุดข้อมูลความรู้ไปใช้ในการจัดทำมาตรการ และกลไกเชิงนโยบายเพื่อสร้างความตระหนักถึงปัญหาและหาแนวทางการแก้ไข เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุต่อไป